

امام باقر و موقعیت علمی

مهدی ثقفی امام باقر علیه السلام : «حریص بر دنیا ، همچون کرم ابریشم است که هر چه پیله را بر خود بیشتر بپیچد ، بیرون آمدنش مشکل تر می شود.» (1)

محمد بن علی بن الحسین علیهم السلام ، پنجمین امام شیعیان است . مادر آن حضرت ، فاطمه دختر امام حسن مجتبی علیه السلام است و بدین ترتیب ، امام باقر علیه السلام نخستین امامی است که پدرش از نسل امام حسین و مادرش از نسل امام حسن علیهما السلام می باشد.

امام شکافنده علوم

امام باقر علیه السلام ، علاوه بر «شاکر» و «هادی» به ویژه به «باقر» به معنای شکافنده ملقب است ، و جابر بن یزید جعفی در توضیح لقب اخیر گوید : آن حضرت علم را شکافت و رموز و دقائق آن را روشن ساخت . (2)
یعقوبی نیز می نویسد : بدان سبب باقر نامیده شد که علم را شکافت . (3) راغب اصفهانی هم مانند این عبارت را گفته است . (4)

ابن منظور در مورد کلمه «باقر» می گوید : «تبقر»، داشتن علم و مال زیاد را گویند و به محمد بن علی بن حسین بن علی علیه السلام بدان جهت باقر گفته می شود که آن حضرت علم را شکافت و اصول آن را مشخص و طرز استنباط فروع علم از اصول آن را بیان فرمود . (5)

موقعیت علمی امام

بی تردید چنان که بسیاری از علمای اهل سنت ، نیز گفته اند ، امام باقرعلیه السلام در زمان حیات خویش شهرت فروانی داشته و همواره محضر او از دوست دارانش ، از تمامی بلاد و سرزمینهای اسلامی ، پر بوده است . موقعیت علمی ایشان ، به مثابه شخصیتی عالم و فقیه ، به ویژه به عنوان نماینده علوم اهل بیت ، بسیاری را وادار می داشت تا از محضر او بهره گیرند و حل اشکالات علمی و فقهی خود را از او بطلبند . در این میان ، اهل عراق که بسیاری از آنان شیعه بودند بیش از دیگران مفتون شخصیت آن حضرت شده بودند . (6)

مراجعه کنندگان ، خضوعی خاص نسبت به شخصیت علمی امام داشتند چنان که عبدالله بن عطاء مکی گوید : علما را در محضر هیچ کسی کوچکتر از زمان حضور در محضر امام باقرعلیه السلام ندیدم . حکم بن عینی با تمام عظمت علمی اش در میان مردم ، در برابر آن حضرت مانند دانش آموزی در مقابل معلم خود به نظر می رسید . (7)

شهرت علمی امام ، در حد تعبیر ابن عنبه ، مشهورتر از آن است که کسی بخواهد آن را بیان کند . (8)

این شهرت در زمان خود ایشان ، نه تنها در حجاز که «[کان سید فقهاء الحجاز](#)» (9) بلکه حتی در عراق و خراسان نیز به طور گسترده فراگیر شده بود . چنانکه راوی می گوید : دیدم که مردم خراسان دور حضرت حلقه زده و اشکالات علمی خود را از ایشان می پرسیدند . (10)

ذهبی درباره امام باقر علیه السلام می نویسد : ایشان از کسانی است که بین علم و عمل ، سیادت و شرف و وثاقت و متانت جمع کرده و برای خلافت اهل بیت داشت . (11)

ابرهش کلبی از هشام بن عبدالملک پرسید: این کیست که مردم عراق او را در میان گرفته و مشکلات علمی خود را از وی می پرسیدند ؟ هشام گفت: این پیامبر کوفه است ، خود را پسر رسول خدا و شکافنده علم و مفسر قرآن می داند . (12)

در مکارم اخلاق حضرت

مردی از اهل شام در مدینه ساکن بود که به خانه امام بسیار می آمد و به امام می گفت: «... در روی زمین بغض و کینه کسی را بیش از تو در دل ندارم و با هیچ کس بیش از تو و خاندانت دشمن نیستم . و عقده ام آن است که اطاعت خدا و پیامبر و امیر مؤمنان در دشمنی با تو است ، اگر به خانه ات رفت و آمد دارم ، بدان جهت است که تو مردی سخنور ، ادیب و خوش بیان هستی .»

درعین حال امام باقر علیها السلام با او مدارا می فرمود و به نرمی سخن می گفت . چندی گذشت که مرد شامی بیمار شد و مرگ را رویاروی خویش دید پس از زندگی ناامید شد . وصیت کرد که چون در گذرد «امام باقر» بر او نماز گزارد .

شب به نیمه رسید و بستگانش او را مرده ، یافتند . بامداد وصی او به مسجد آمد و امام را دید که نماز صبح به پایان برده و به تعقیبات نماز نشسته است .

عرض کرد : آن مرد شامی به دیگر سرای شتافته و وصیت نموده که شما بر او نماز گزارید .

امام فرمود : او نمرده است... شتاب مکنید تا من بیایم.

پس برخاست ، دو رکعت نماز خواند و دستها را به دعا برداشت ، سپس به سجده رفت و تا طلوع خورشید ، در سجده ماند ، آنگاه به خانه شامی آمد ، بربالین او نشست ، او را صدا زد و پاسخ داد ، امام او را نشانید ، پشتش را بر دیوار تکیه داد و شربتی طلبیده ، به کام او ریخت و به بستگانش فرمود : غذاهای سرد به او بدهند و خود بازگشت .

پس از مدتی کوتاه ، مرد شامی شفا یافت ، به نزد امام آمد و عرض کرد : گواهی می دهم که تو حجت خدا بر مردمانی . (13)

شاگردان و اصحاب نزدیک امام

در مکتب امام ابو جعفر باقر العلوم علیه السلام ، شاگردانی نمونه و ممتاز پرورش یافتند که به معرفی برخی از آنان اشاره می شود :

- 1- **ابان بن تغلب**: او محضر سه امام - امام زین العابدین ، امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهم السلام - را درک نمود . ابان از شخصیت‌های علمی عصر خود بود و در تفسیر، حدیث ، فقه ، قرائت و لغت تسلط بسیاری داشت . والایی دانش ابان چنان بود که امام باقر علیه السلام به او فرمود : در مسجد مدینه بنشین و ب رای مردم فتوا بده ، زیرا دوست دارم ، مردم فردی چون تو را در میان شیعیان ما ببینند . (14)
- 2- **زراره**: دانشمندان شیعه از میان شاگردان امام باقر و امام صادق علیهما السلام ، شش تن را فقیه تر می شمردند که زرارہ یکی از آنها است . از امام صادق نقل است که فرمود : اگر «برید بن معویه» ، «ابوبصیر» ، «محمد بن مسلم» و «زراره» نبودند . آثار پیامبر (معارف شیعه) از میان می رفت، آنان بر حلال و حرام خدا امین هستند . باز فرمود : برید ، زرارہ ، محمد بن مسلم و احوال در زندگی و مرگ نزد من محبوبترین مردمان هستند . (15)
- 3- **کمیت اسدی**: شاعری سر آمد بود و زبان گویایش در دفاع از اهل بیت ، اشعاری پر مغز می سرود. اشعارش چنان کوبنده و رسوا گر بود که پیوسته از طرف خلفای اموی تهدید به مرگ می شد .
- 4- **محمد بن مسلم**: فقیه اهل بیت و از یاران راستین امام باقر و امام صادق علیه السلام بود . چنان که گفته شد ، امام صادق او را یکی از آن چهار تن به شمار آورده که آثار پیامبر به وجودشان پا برجا و باقی است .

شهادت نور ولایت

امام باقر علیه السلام ، هفت ذیحجه سال 114 هجری در پنجاه و هفت سالگی در زمان حاکم ستمگر اموی «هشام بن عبدالملک» مسموم گردیده و شهید شدند . در شامگاه شهادت به فرزند خویش امام صادق علیه

السلام فرمود : «من امشب جهان را بدرود خواهم گفت ، هم اکنون پدرم را دیدم که شربتی گوارا نزد من آورد و نوشیدم ، او مرا به سرای جاوید و دیدار حق بشارت داد .»
بدن مطهر آن دریای بیکران دانش خدایی در خاک بقیع ، درکنار پدروجدش امام مجتبی و امام سجاد علیه السلام به خاک سپرده شده است .

پی نوشت:

1. وسائل الشیعه، ج 2، ص 474
2. علل الشرایع، ج 1، ص 233.
3. یعقوبی، ج 2 ، ص 320.
4. المفردات، ص 54.
5. لسان العرب، ذیل کلمه باقر.
6. الارشاد، ص 282.
7. کشف الغمه، ج 2 ، صص 18-1170
8. عمدة الطالب، ص 195.
9. شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید ، ج 15، ص 77.
10. الکافی، ج 6، ص 266.
11. سیراعلام النبلاء، ج 4، ص 402.
12. الکافی، ج 8، ص 120.
13. امالی شیخ طوسی، ص 261.
14. جامع الروات، ج 1 ، ص 9.
15. همان ، صص 325-324-117.